

Antecedents

d'una gloriol
professio

a Catalunya/
com a tots els països d'Europa, la professió d'editor va anar, fins a mitjans del segle XIX, unida amb la d'impressor o amb la de llibreter, quan no era amb totes dues. Es cert que, de vegades, l'empresa de publicar una obra determinada va a càrrec d'un comerciant, que n'encarrega la impressió a un obrador determinat, però en general són els impressors mateixos - o els llibreters - els qui corren el risc de llançar al públic un llibre que no saben com serà acollit pels lectors.

La història d'aquest comerç de llibres i d'aquesta indústria editorial ha estat ja feta, pel que respecta a Catalunya. Recordem que la "Confratria dels Llibreters" barcelonins va ésser fundada l'any 1553 i que la impremta barcelonina s'honora amb els noms il·lustres dels ^{Posa, els} Rosenbach, els Amorós, els Cortey, els Cormellas, els Mathevat, els Cendrat, els Posa, els Lacavalleria, els Bornat, els Jolis i tants d'altres que ens han deixat produccions magnífiques de l'art de la impremta. A la ciutat de València, bressol de la impremta a la Península, on els Mey, els Palmart, els Spindeler i els Gumiel obren un capítol gloriós a la història de la impremta i de l'edició, la "Companyia dels llibrers" té en el segle XVI una impremta pròpia. A la ciutat de Mallorca, els Guasp, Trias i Villalonga funden una tradició que dignament perdura.

El segle XVIII marca probablement una decadència en aquesta tradició editorial catalana. N'és un símptoma el fet que el gran comentarista i compilador dels més autèntics títols de glòria de Catalunya, l'erudit Antoni de Capmany i de Monpalau, publiqui a Madrid, impresos per l'excel·lent artesà que és Sancha, els seus llibres, destinats a jugar un paper tan important com a iniciadors de la Renaixença catalana.

Joan Jolis, estamper al carrer dels Cotoners, havia fundat a Barcelona a la segona meitat del segle XVIII, una casa destinada a esdevenir llargament centenària, i que es dirà després dels "Hereus de Joan Jolis", de "Jolis i Pla" per esdevenir, finalment, la llibreria de la Vídua Pla, traslladada l'any 1860 al carrer de la Princesa, i que encara perdura avui sota el nom social d'Hereus de la Vídua Pla.

El naixement de la indústria editorial catalana va unit íntimament, però, amb el nom d'Antoni Bergnes de les Cases. Aquest barceloní d'ascendència rossellonesa i llenguadociana havia de crear, en el curs de la seva llarga vida (1801-1879), el nostre hel·lenisme, un concepte modern de l'ensenyament de les llengües, una casa editora de gran empenta i de variadíssima producció i, a l'ensem, donar a la nova Universitat

Antoni Bergnes de les Cases (1801-1879)
i l'edició romàntica

de Barcelona, de la qual fou rector set anys seguits (1868-1875), una orientació liberal i airejada que prou li convenia i que aviat oblidaria, submergida en el mediocre conformisme oficial de la Restauració.

L'editor-propietari del "Diario de Barcelona", Antoni Brusi, estampà, en la seva impremta, obres variades, de tipus religiós o didàctic, de la mateixa manera que la casa Jolis, els Gaspar - una altra dinastia d'impressors-editors barcelonins -, Ignasi Estivill, Josep Lluch, Josep Rubió i Jaume Tauló. Però Bergnes, de molt jove, s'associarà ja en empreses editorials de gran volada. La "Biblioteca de Conocimientos Humanos" (1828) i el "Diccionario Geográfico Universal" (1829) són obra de l'impressor Josep Torner, per compte d'una "Sociedad de Literatos" encapçalada per Bergnes de les Cases. Ignasi Sanponts, amb Narcís Menard i Bonaventura Carles Aribau, comencen a publicar, per aquella mateixa data, la traducció de les obres de Walter Scott, però es perden en tràmits d'autoritzacions i col.laboracions, mentre que l'any 1830 ja es troba constituïda la "Imprenta Antonio Bergnes y Cia", amb tallers situats al carrer d'Escudellers. Un dels primers llibres que publicarà aquesta impremta-editorial serà, precisament, una "Historia de la Imprenta" (1831) escrita pel mateix Bergnes. Aquest, tot i exercir de catedràtic de francès i després de grec, pot dirigir l'editorial i encara donar-li, com a autor o com a traductor, gran quantitat d'originals. Bergnes és el ~~primer~~ creador, a casa nostra, d'aquelles minúscules edicions en 32^u, típiques de l'època romàntica, en les quals apareixeran obres de Chateaubriand, Manzoni, Goethe, Walter Scott, Fòscolo, Cooper, Moore, i dels catalans Ramon López Soler (el director de "El Europeo" i "El Vapor") i Manuel de Cabanyes. La mateixa casa editorial publicarà aquest "Vapor" que durant cinc anys serà la revista més representativa de la seva època. En un dels primers números, recordem-ho (24-8-1833) apareixeran les "trobes" de Bonaventura Carles Aribau, que coneixem com a "Oda a la Pàtria" i, tres anys més tard, el primer treball literari de Manuel Milà i Fontanals. Bergnes, seguint l'exemple de Tomàs Gorchs (1823), funda un "Gabinete de Lectura" a préstec i introdueix a la Península el modern tipus de revista-magazine amb "El Museo de las Familias" i "La Abeja". L'any 1843, arruïnat per un esforç que mira, més que el benefici material, la qualitat de la producció, Antoni Bergnes de les Cases traspasava la seva impremta i editorial a Joan Oliveres i Monmany, el qual continuarà durant bastants anys la seva tasca.

Al costat de Bergnes, i com a regent de la seva impremta, va destacar-se en el domini de l'art editorial un altre ^{Català} ~~barceloní~~ de vida molt

agitada (havia après l'ofici d'impressor a París, a la casa Didot, fou després un dels operaris de la impremta barcelonina de Torner, s'establí amb taller propi l'any 1835, al carrer del Dormitori de Sant Francesc, participà activament al motí de juliol del mateix any, emigra a Xile el 1837 i acabarà establint-se a Madrid on fundarà la gran impremta i editorial que dugué el seu nom). Manuel Rivadeneyra, impressor de gust exquisit, és potser ~~xxxxxx~~ l'artífex de bona part dels llibres de Bergnes, i el seu coneixement de l'art editorial, dut més tard al nivell que va assolir la seva impremta madrilenya, va perfeccionar-se sens dubte en els anys que col.laborà amb Bergnes. Les seves activitats, però, es desenvoluparen lluny de Catalunya i sense contacte amb la seva producció literària. No fou ell sol: hom ha pogut assenyalar el gran nombre de cases editorials creades a Madrid per catalans i valencians: Repullés, Vidal, Ginesta, Gaspar i Roig, Ayguals de Isco, Duran, Boix, Vergés... La tasca de Bergnes de les Cases, com la ~~del valencianisme~~ de l'aragonès establert a València Mariano Cabrerizo (1785-1868) renoven el concepte de l'edició, cerquen un públic vast, unes novetats literàries que atreguin els lectors, Més que l'editor valencià, bon xic matusser i destinat a enriquir-se amb el seu negoci, l'hel.lenista i erudit que és Bergnes de les Cases, arruïnant-s'hi, donarà exemple d'honestedat i intel.ligència en la naixent professió d'editor i n'esdevindrà, indiscutiblement, un dels sants patrons moderns.

*L'edició catalana
i la Renaixença*

x x
x x

Bergnes de les Cases, que va presenciar el fenomen de la Renaixença literària catalana, no va col.laborar-hi com a escriptor i es declarava francament escèptic, si no pessimista, en quant als objectius del moviment. La seva única contribució, en tant que editor, a les lletres catalanes, és la publicació, l'any 1836, de "Lo Nou Testament de Nostr Senyor Jesu-Christ - traduït de la Vulgata llatina - en llengua catalana, - ab presència del text original". La traducció, falsament atribuïda a Bergnes, és molt probablement d'un gran amic i protector seu, Josep Melcior Prat Colom (1779-1855) i havia estat patrocinada i donada a les premses, en dues edicions anteriors fetes a Londres, per la Societat Anglesa i Estrangera de la Bíblia. Literàriament, no és gens menyspreable i és digna dels elogis que en feren Puigblanch i Marià Aguiló.

D'altres editors barcelonins, aquell mateix any, publicaven sengles obres més lligades amb l'esperit renaixentista. Joaquim Verdaguer, fun

dador de la llibreria centenària que encara perdura a la Rambla, publicava les "Memorias para ayudar a formar un Diccionario crítico de los escritores catalanes" de Fèlix Torres Amat i un altre impressor-editor, Oliveres i Monmany, precisament el qui havia d'absorbir el negoci de Bergnes, "Los condes de Barcelona vindicados", de Pròsper de Bofarull. El llibreter Josep Rubió publica, l'any 1841 - i reedita, 17 anys més tard - "Lo gayter del Llobregat", ^{del sen. fill} de Joaquim Rubió i Ors, que és el primer esforç conscient de la literatura catalana renaixent. Un altre llibreter-impressor barceloní, Josep Torner, ha llançat l'any 1840 una nova edició - l'anterior és de l'any 1820, feta per Josep Rubió, i respon a una tradició editorial catalana de primers del segle XVIII - de les "Poesias Jocosas y Serias del Cèlebre Dr. Vicens Garcia, Rector de Vallfogona" a les quals afegirà un opuscle amb "Mostras de la Col·lecció de Obras Antigas Catalanas, escullidas entre las de nostres millors poetas y prosistas". Joan Roger, l'any 1845, i F. Granell, el 1856, reeditaran encara aquestes poesies del famós rector.

Un altre editor de l'època, Pau Riera, especialista en llibres religiosos i devots en català, llançarà al mercat un "Diccionario Manual Castellano-Catalán" (1ª ed., Reus 1836; 2ª Barcelona, 1847), seguit del "Diccionari Manual Català-Castellà" (1ª ed. B. 1839; 2ª B. 1854), obra de Fra Magí Ferrer Pons, mentre l'any 1839 la Vidua Pla edita el Diccionari de Labèrnia i Josep Torner el "Quintilingüe" redactat per una "Societat de Catalans". Es el mateix any de l'aparició del primer volum dels "Recuerdos y bellezas de España", de Piferrer, il·lustrats per Parcerisa. ^{(ed. Verdaguer).} Tres anys més tard, l'impressor Tauló començarà la publicació del "Protestantismo comparado con el Catolicismo", de Jaume

Balmes.

*Les grans editorials
de 1850
del Cege x/x*

x x x

La segona meitat del segle XIX veurà l'eclosió de grans cases editorials barcelonines. Pot dir-se que l'edició catalana es concentra a la capital i que, llevat de casos excepcionals, com la casa Dalmau-Carles, de Girona, especialitzada en llibreria escolar, les impremtes de les ciutats i viles catalanes perdran llur empenta editorial. Amb el trasllat a Barcelona de la Universitat, és natural que els editors de Cervera hagin ~~perdut~~ plegat. D'altres cases acreditades, com els Matas de Figueras, els Figaró i Oliva, els Franquet i els Grases, de Girona, els Abadal i els Jover, d'Igualada, dinasties gairebé seculars d'estam

pers, com són a Manresa els Abadal, els Roca i els Trullàs, a Reus els Arnavat i els Riera (aquesta casa, ja ho hem vist, es trasllada a Barcelona aviat), els Abadal, també, a Mataró, els Gordas, de Tortosa i els Doutrem, d'Olot, o els Pina, de Vilanova i Geltrú, s'esborren del mercat editorial. Els editors, cada vegada més, muntaran grans impremtes a la capital de Catalunya o, més endavant, es limitaran a encarregar les obres que editen a impremtes especialitzades.

Dels noms ja coneguts, es conserven els ^{de Joan} ~~d'Antoni~~ Oliveres i Monmany la Vidua Pla, Piferrer, Tomàs Gorchs i Verdaguer. D'altres en sorgeixen, dotats d'empenta per escometre gèneres populars i valdre's dels recursos que la nova maquinària i els procediments de reproducció - és l'època de la cromo-litografia, amb la voga universal del "cromo" - posa al servei dels infatigables productors de novel·les de fulletó i obres de divulgació científica. Lluís Tasso, Narcís Ramírez, més endavant els germans Espasa, associats amb ^{Manuel} Salvat abans de donar naixença, uns i altre, a sengles editorials de gran volada, emprendran grans col·leccions populars, a base de traduccions en bona part, i llibres monumentals, els quals culminaran en empreses com l'Enciclopedia Espasa i el Diccionario Enciclopédico Hispano-Americano de Montaner i Simon, una altra casa barcelonina d'història considerable.

Aquestes cases, junt amb unes quantes editorials madrilenyes - en primer terme Rivadeneyra i Gaspar i Roig, que són també catalans - acaparen, pot dir-se, el mercat llibreter americà. Fer-ne la història és una tasca difícil i que reclama un gran esforç. L'estudi encara inèdit sobre el llibre il·lustrat editat a Catalunya, compilat i escrit per Feliu Elias, demostra en part quina importància pot aconseguir una tal història i com és d'urgent emprendre-la.

1874-1898

L'edició catalana i les revistes

La Renaixença catalana influeix en aquesta vida de les cases editorials. Encara que moltes no publiquin ni un llibre en la nostra llengua, la intervenció d'escriptors i polítics catalans hi és decisiva. La "Llibreria Espanyola" d'Innocent López Bernagosi, editor de "L'Esquella de la Torratxa" i d'altres setmanaris populars, publicarà a partir de 1865 els "Singlots Poètics" de Serafi Pitarra (Frederic Soler) amb dibuixos de "Nyapus" (M. Moliné) que són objecte de nombroses edicions i constitueixen un gran èxit popular. El mateix editor, continuat en la tasca editorial pel seu fill Antoni López, publicarà obres de Valentí Almirall, Albert Llanas, Apel·les Mestres, Emili Vilanova i Joaquim M. Bartrina.

Pot dir-se, però, que fins a la fundació, per Francesc Matheu,

L'any 1902, de la seva revista "Il·lustració Catalana", no hi haurà una casa editorial dedicada exclusivament a la publicació de llibres en català. Els fascicles setmanals de "Lectura Popular", que per un preu mínim donen a conèixer la millor producció dels poetes i prosistes catalans faran costat a l'edició, també popularíssima, pel cost com per la difusió, de les "Obres Completes" de Jacint Verdaguer, a ran de la seva mort Francesc Matheu publicarà també les obres de Narcís Oller, de Víctor Català, de Costa i Llobera, l'edició monumental de "L'Atlàntida" i les obres completes d'Emili Vilanova, al costat d'altres autors menys il·lustres, en volums pulcres de presentació i edició, que marquen un moment de l'edició catalana.

No és pas sols aquesta revista la que, partint dels "fulletons" que dona encartats, esdevé una veritable casa editorial. "La Renaixensa" té també la seva branca d'edicions, amb les obres d'Àngel Guimerà; "L'Avenç" i "Joventut" igualment. "L'Avenç", en particular, gràcies a l'entusiasme i al mecenatge dels seus editors, Joaquim Casas-Carbó i Jaume Massó i Torrents, haurà d'esdevenir l'editorial "modernista" per excel·lència, i donar cabuda, en la seva "Biblioteca Popular" o en la pila d'altres volums que publicarà, a l'obra dels escriptors noucentistes, presidits per Joan Maragall.

Per la seva banda, així que entrem en el present segle, sembla obligat que les empreses periodístiques catalanes vagin doblades d'una editorial. "El Poble Català" llença la seva biblioteca, de volums luxosament relligats, molt semblants, en format i presentació, a la sèrie d'obres en castellà - algunes d'elles, traduccions de llibres catalans - de la "Biblioteca E. Domenech", on es publiquen llibres inèdits de Baroja, Gabriel Miró, Benavente i Dicenta. Els editors de "Cu-Cut!" i "En Patufet" editen també llibres catalans, destinats especialment a la mainada. Antoni López, successor del seu pare, el fundador de la "Llibreria Espanyola", publica en exclusiva les obres narratives i dramàtiques de Santiago Rusiñol, per a les quals els seus populars setmanaris li són una constant publicitat.

Però l'empresa de més volada que, dintre l'edició catalana, sorgirà al costat d'un diari o una revista, serà l'Editorial Catalana, amb els seus volums de cobertes blanques, en dues sèries (Biblioteca Literària, per a traduccions, i Biblioteca Catalana, per a obres d'autors del país) i amb una altra col·lecció, que es dirà "Enciclopèdia Catalana" i que publicarà una trentena de volums. Venuts en combinació amb les subscripcions de "La Veu de Catalunya" i del magazine "D'Ací i d'Allà", aquests

volums penetraran en moltes llars i consolidaran el prestigi dels traductors catalans - amb Josep Carner al davant - i dels nostres narradors moderns.

Hegemonia de l'estil barceloní: alguns nous.

x
x x

La segona meitat del segle XIX, repetim-ho, serà la de l'hegemonia de l'edició catalana a la Península i a Amèrica. Neixen o es desenvolupen les grans empreses barcelonines: la dels germans Espasa (1860), que després esdevindrà, per associació amb un notable impressor, Manuel Salvat, la casa Espasa Germans i Salvat i, més tard, Josep Espasa i Espasa i Cia., abans de fusionar-se amb la madrilenya "Calpe"; la de Pau Riera, amb les seves edicions monumentals, com el Quixot il·lustrat per Gustave Doré; la de Salvador Manero, editor dels primers volums dels Jocs Florals, de la Historia de Cataluña de Víctor Balaguer i dels grans vuit volums del Teatro Selecto Antiguo y Moderno; la de Daniel Cortezo, que llançarà al mercat la luxosa col·lecció de Arte y Letras; la del maonès Lluís Tasso, establert a Barcelona com a impressor l'any 1847 i que, anys després, començava a presentar innumbrables sèries populars de correcta factura, continuades pel seu fill fins a 1906; la de Manuel Salvat, el qual en separar-se de la casa Espasa l'any 1898 inaugura pel propi compte una nova i important editorial, especialment dedicada a les obres de medicina i a grans produccions de caràcter enciclopèdic, les quals avui continua; la de Narcís Ramírez i Cia. (1862), continuada a la mort del fundador pels seus socis i esdevinguda Henrich i Cia., amb els tallers d'arts gràfiques més importants de l'època a la Península, responsables també de gran nombre de col·leccions editorials; la de l'italià Manuel Maucci, el qual després d'una etapa de llibreter ambulat i editor a l'Argentina, s'establí a Barcelona (1892) com a editor, amb impremta pròpia i una important producció de llibres populars i econòmics; la de l'olotí Esteve Paluzie, establert primerament a València i després a Barcelona (1842) per a dedicar-se a la publicació de llibres escolars, com feren igualment els editors barcelonins Antoni Bastinos i Blai Camí; la de Montaner i Simón, famosos editors de la magnífica Ilustración Artística, del

Diccionario Enciclopédico i d'una copiosa biblioteca d'obres de gran luxe, magníficament il·lustrades. A començaments de segle, aquestes cases seran completades, en el cens de l'edició barcelonina, per altres també importants, com seran la de Gustau Gili, que amb el seu germà Lluís, cada un pel seu costat, continuen l'empresa editorial de llur pare Joan Gili; Gustau Gili esdevindrà, ultra l'editor de les obres completes de Joan Maragall, Narcís Oller i Miquel dels Sants Oliver, l'iniciador d'una empresa d'alta bibliofília (La Cometa) i un dels més importants productors de llibres tècnics d'Espanya; la de Ramon Sopena, que publicarà amb gran èxit sèries populars de novel·les de tots els països i tots els estils i que, més endavant, s'especialitzarà en diccionaris; la de Josep Gallach, que ve a continuar l'obra de Manuel Soler, editor de manuals enciclopèdics i d'una "Enciclopèdia Catalana Gallach": la casa Gallach haurà de continuar la tradició catalana de les grans obres enciclopèdiques de divulgació geogràfica i històrica; la de Joan Seix, impressor d'empenta, que esdevindrà amb el temps la casa Seix & Barral, molt important en el ram editorial i infantil; les grans editorials religioses d'Eugeni Subirana, de Lluís Gili i de Manuel Casals... Més tard, la fundació del "Foment de Pietat Catalana" aportarà, amb gran amplitud i un gust ben català, un accent propi al camp de la literatura religiosa.

Sovint les revistes donen naixença a empreses editorials: a partir d'una publicació femenina molt popular (El Hogar y la Moda), que donava origen a la "Societat ~~Catalana~~ General de Publicacions", han sorgit i s'han desenrotllat diferents cases editorials de gran empenta comercial: l'Editorial Joventut, primerament especialitzada en novel·la rosa i d'aventures, que més tard empenia obres de gran qualitat i literatura infantil en català i castellà; l'Editorial Mentora, que va publicar una llarga temporada llibres i magazines en català i, per últim, la casa HXMSA, editora de diccionaris i de llibres de divulgació.

Tots plegats són noms de prestigi i de llarga història, alguns dels quals recolzen llur importància com a editors en la possessió de tallers d'impremta moderns i ben util·lats, mentre d'altres prefe-

reiken servir-se de les impremtes barcelonines ja existents. Tots ells contribueixen a donar a l'edició catalana l'empenta comercial i la vastitud d'horitzons que la caracteritzen en aquest període i que encara avui és ben viva.

*Empreses modernes
editorials catalanes
en català*

X
X X

La segona desena del present segle va veure l'eclosió d'algunes importants empreses editorials consagrades exclusivament al català. Al costat de les que ja hem esmentat, cal posar la "Societat Catalana d'Edicions", animada per l'impressor Ramon Tobella i ~~l'editor~~ el llibreter Francesc Puig i Alfonso, així com les publicacions de "La Revista", degudes a la voluntat indefallent de Josep M. López-Picó i a l'ajut que li prestaren el mestre impressor Altés i el llibreter Anselm Domenech, continuador, en la centenària llibreria Verdaguer del seu oncle Alvar Verdaguer i Coromina.

Passat l'any 1920 - les circumstàncies polítiques hi ajudaren i, d'una manera principal, per contracop, les creades pel règim establert pel general Primo de Rivera - d'altres empreses sorgien. Per llur activitat en diferents aspectes de la cultura catalana, cal destacar-ne tres: l'Editorial Alpha, les Edicions Proa i les publicacions de la Llibreria Catalònia.

L'Editorial Alpha neix de la munificència de Francesc Cambó, quan aquest crea, l'any 1922, la "Fundació Bernat Metge" per a l'edició en català dels clàssics grecs i llatins - després s'hi afegiran la "Fundació Bíblica Catalana" i la "Fundació Hebraico-Catalana". Si bé els primers volums publicats de la Fundació duen la marca de l'Editorial Catalana, aviat és creada una entitat independent que podrà emprendre la vasta obra de cultura que s'ha proposat, en la qual figuren, ultra les edicions dels clàssics grecs i romans en original i versió catalana, de la Bíblia, en una versió directa de gran mèrit per la qualitat dels traductors, i dels principals rabins catalans, la publicació d'obres de l'Institut d'Estudis Catalans, quan aquest, mancat d'ajut oficial, no pot assegurar la continuació de les seves edicions. La nostra

primera entitat de cultura nacional, en els períodes de la Mancomunitat i de la Generalitat publicarà, en efecte, obres fonamentals per a la cultura catalana que, junt amb els importants "Anuaris", duren a les Biblioteques i Universitats de tot el món la ciència i la literatura del país. Remarquem que, al costat d'aquestes dues empreses, n'hi ha una altra, filla d'un mecenatge il·lustre, que és la Institució Patxot, que agrupa diverses fundacions, i dintre la qual es publiquen els treballs del Cançoner popular, les Cròniques Catalanes i altres grans produccions erudites de literatura i història.

En una direcció molt diferent, les Edicions Proa, de Badalona, es posen al servei de la novel·la en català. D'ençà del seu primer volum, i en una sèrie presentada amb gran dignitat, a un preu popular que es mantindrà, igualment que la qualitat, a través de prop de cent volums, la Biblioteca "A tot vent" i les sèries que li fan costat (Història Curta, Els d'Ara, etc.) donarà a conèixer a un vast públic i a sectors eminentment populars els millors escriptors catalans moderns i la més destacada producció novel·lesca europea. Les traduccions de Josep Carner, Andreu Nin, Just Cabot, Pau Romeva, C. A. Jordana i d'altres, que publica, mereixen d'ésser posades com a model·liques per la fidelitat al text i el bon gust literari que palesen.

Un intent de publicacions populars, del tipus iniciat per "L'Avenc", és el dels quaderns de "La Rosa dels Vents", modesta empresa inicial del què més endavant hauria d'ésser gran editor Josep Janés i Olivé. Els seus "Quaderns Literaris" i les seves col·leccions de poesia tenen ja una distinció i una exigència exemplars.

Per últim, la creació d'una gran ~~mancomunitat~~ llibreria barcelonina sota el nom de "Catalònia" permet l'eclosió d'un gran temperament d'editor, el d'Antoni López-Llausàs, fill i nét d'editors catalans, el qual empenirà la publicació d'una sèrie de col·leccions (Univers, Catalònia, Quaderns Blaus, etc.) i d'obres de gran envergadura, com el "Diccionari General de la Llengua Catalana" de Pompeu Fabra i la "Història Nacional de Catalunya", d'Antoni Rovira i Virgili, obres ambdues de gran pes en el moviment cultural català. (Assenyalem, a aquest propòsit, la importància que pren, simultàniament, la publicació, per l'Editorial Alpha, de la "Història de Catalunya" en tres vo-

lums, una de les obres de més ressonància i gruix en la nostra història.)

*Belle edició i clàssics catalans.
i ~~les obres espanyoles~~*

x
x x

Al costat de les empreses editorials que podríem qualificar, sense cap intenció pejorativa, com a comercials, els cent anys que van de l'inici de la Renaixença a 1930 veuen, a Catalunya, l'activitat exemplar d'homes que, d'una manera tan desinteressada com benemèrita, donen llur esforç a la publicació de bells llibres que han de contribuir a bastir l'edifici de la nostra cultura. La "Biblioteca Catalana" de Marià Aguiló (1888), com la que amb el mateix nom publica més tard Ramon Miquel i Planas, són els millors exemples d'aquest esforç, encaminat a donar, en belles i bones edicions, els textos clàssics catalans. Remarquem, de passada, la categoria de gran editor d'obres de bibliofília que adquireix, al llarg de la seva vida, Ramon Miquel i Planas. La "Biblioteca Clàssica Catalana", d'Antoni Bulbena i Tosell (1907) i les edicions de bibliòfil del novel·lista i traductor Josep Pin i Soler fan bon costat a aquestes empreses.

De més abast, tanmateix, de cara a la difusió dels tresors de la literatura catalana antiga, ha estat la que iniciava, sota la marca de l'Editorial Barcino, l'erudit escriptor Josep Maria de Casacuberta. D'ençà de la publicació d'"El Somni", de Bernat Metge (1924), amb la qual s'inaugurava la sèrie d'"Els Nostres Clàssics", i en les col·leccions que aviat s'hi afegien ("Popular Barcino", "Enciclopèdia Catalunya", "Sant Jordi", "Antologia", "Clàssics del món", etc.), l'Editorial Barcino ha vingut assegurant, en les millors condicions de dignitat externa i de fidelitat als textos, la difusió de les obres bàsiques de la nostra literatura antiga, així com la coneixença més íntima de les realitats constants del nostre país.

L'editorial de Mossèn Antoni M. Alcover, a Palma de Mallorca, iniciadora de la publicació del "Diccionari Català-Valencià-Balear", i que, a la mort del canonge mallorquí, passava a ésser regida pel filòleg Francese de B. Moll, continua amb tenacitat a l'illa una tradi-

ció venerable, posada darrerament sota el signe de Raixa.

Tradicionalment unit a la història de la impremta a Catalunya, el Monestir de Montserrat ha vingut publicant les seves edicions. Si bé en llur majoria aquestes van lligades amb la vida del Monestir o de l'Ordre que s'hi estatja (la revista "Analecta Montserratensia" té, tanmateix, una categoria científica que ultrapassa aquests límits), la gran empresa que és la publicació de la Bíblia en català, en una edició monumental - una de les més importants en aparat crític i il·lustració que coneix el món cristià - bastaria per a incorporar Montserrat a la història de les edicions catalanes i, més encara, a la de la ~~seua~~ més alta cultura nacional.

Tradició de les belles edicions

Els impressors-editor, a despit de l'especialització, perduren. Ja n'hem esmentat uns quants, com són la casa Seix & Barral i els Salvat. Els barcelonins Tobella i Altés, com la casa Viader, de Sant Feliu de Guíxols (especialitzada en la impressió damunt suro, en la qual ha produït obres remarcables) i encara el vilanoví Oliva, que esdevindrà, a Barcelona, la famosa impremta Oliva de Vilanova, de brillant historial gràfic, publicarà obres de bella presentació i realització impecable (a recordar l'"Anuari Oliva" de 1910), les quals culminen amb l'edició de llibres monumentals com "El gran teatre del Liceu" i "El Llibre d'Or del Rosari a Catalunya", que fan honor a la nostra bibliofília.

Aquesta, val a dir-ho, té a Catalunya, ja de tradició, una doble base: la d'una fabricació de paper, famosa de segles ençà i que ha assegurat, amb dinasties familiars com són els Guarro, els Romaní i els Vilaseca, en papers de fil, i els Torras en papers continus, la regularitat de magnífiques edicions. Recordem que Ibarra i Sancha, els grans impressors castellans, ja empraven paper de fil català per a llurs produccions. L'altra base és la d'una tècnica artesana de gravat de punxons i matrius per a la fosa de tipus, que ha donat noms tan importants com Taradell i, en el segle XIX, Gorchs, creador de la famosa "bastarda espanyola".

Aquesta tradició i els esforços que hem assenyalat, molts dels

quals encara es perpetuen, junt amb d'altres que substitueixen o continuen velles empreses, contribueixen encara avui a mantenir la continuïtat i el prestigi de l'edició catalana. El simple inventari de noms ~~indexats~~ d'editors i de col·leccions que hem esbossat en aquestes ratlles permet de veure la importància de l'edició catalana i el paper que ha tingut en el procés de la Renaixença.

Rafael T A S I S.

BIBLIOGRAFIA SUMARIA

L'autor ha d'agrair d'una manera particular als senyors Jaume Olives i Canals i Angel Millà els consells, orientacions i aclariments que li han volgut donar, i que tan preciosos li han estat en la seva tasca. Per a realitzar-la, s'ha valgut, entre altres, dels llibres següents:

Mariano AGUILÓ.- "Catálogo de las Obras en Lengua Catalana"- Madrid, 1923.

Revista Gràfica de l'INSTITUT CATALA DE LES ARTS DEL LLIBRE - Barcelona, anys 1900-1902.

Angel MILLÀ.- "Libreros y bibliófilos barceloneses del Siglo XIX", Barcelona, 1956.

Francesc MILLÀ.- "L'art de la impremta a Catalunya.- Assaig històric amb notes tècniques".- Barcelona, 1949.

J. M. MADURELL, prefaci de Jorge RUBIO.- "Documentos para la historia de la Imprenta y de la Librería en Barcelona (1474-1553)"- Barcelona, 1954.- 2 tomos.- Edició dels Gremis de Llibreters, Editors i Impressors de Barcelona.

Santiago OLIVES CANALS.-pròleg de Jorge RUBIO BALAGUER.- "Bergnes de las Casas, helenista y editor. 1801-1879"- Barcelona, 1947.

"Centenari de la Llibreria Verdaguer" (text de Jordi RUBIO, amb facsimils de portades dels llibres editats o distribuïts per la casa) Barcelona, 1935.

and 1-n 181

h-181-181

181-181

181-181

181-181

1-181-181

1-181-181

Barcelone

Vinde e hijos de Aiguariva

A Albat (1848)

Josep Altés (1679 - 1769)

Raimon Abes - 1739-1783

Antoni Berques de la Cera

A Bach (1819) 1861-1854-

Antoni Bressi - 1815 a 1856 -

Campins - ent (1899)

Dona (1811-1820)

Ignasi Estivell - 1809-1819)

Antoni Flotats (1860)

Garriga i Aiguariva (1820-1824)

Garcia (Jordi - Miguel Jaime Tomas, etc) 1812 - 1860 -

Tomas Gorchs (1826-1816)

Francesc Granell (1853-1812)

Jaume Jepsis (1819-1860)

Jordi Roca i Garcia (1806)

Pau Riera (Llibreria Religiosa - 1857)

Joan Llorens (1856-1831)

Josep Cluch - (1822-1831-1842)

Vicenç Miquel - 1858-1839

Pau Maimó - 1836-1839

Successors Amorós, Aguilera, Cortes, Gornells.
Pen. Cendrat, Martí, Lacavallera, Jolis, etc
(1800-1806) Posa, Bonnet Mathersat.
Naguet - Roubach
(Jolis - cont. per Val Ple)

Barcelone
Aguariva = el Abesol (1817-1817)

el Roca i el Trullas
(1826-1813) 1811-1833)

Natalis -
el Abesol

glob - Gortien (1817)

libreria - el Guamp, Trias i Vilatorrada

Rera - el Ararat (1817) Pau Riera (1830-1860)

Torregona - el Pignoni (1811-1816)

Torrea - el Gorda

Vilanova i la Geltru
Jordi (1811)
Tomas Riera (1824-1813)
i de